

Vuxenutbildning

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 46 yrkanden om vuxenutbildning, framställda i motioner under allmänna motionstiden 2002.

Utskottet föreslår att samtliga yrkanden avslås.

Yrkandena handlar om övergripande frågor om vuxenutbildning, fristående skolor för vuxenutbildning, yrkesutbildning för vuxna, svenskundervisning för invandrare (sfi), validering och komplettering av invandrars yrkeskunskaper och några övriga frågor. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden, pågående beredningsarbete i Regeringskansliet och pågående utredning om sfi.

Reservationer finns från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Utskottets överväganden	9
Övergripande frågor	9
Fristående skolor för vuxenutbildning.....	12
Yrkesutbildning för vuxna.....	13
Svenskundervisning för invandrare (sfi).....	19
Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper.....	23
Övriga frågor	24
Reservationer.....	26
1. Rätt för vuxna till utbildning motsvarande gymnasienivå (punkt 2) – fp, kd, c	26
2. Fristående skolor för vuxenutbildning (punkt 4) – m, fp, kd, c	26
3. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – m.....	27
4. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – fp.....	27
5. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – kd	28
6. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – c	29
Ställningstagande.....	29
7. Regelverket för kvalificerad yrkesutbildning (KY) (punkt 6) – c	30
Ställningstagande.....	30
8. Hantverksutbildning (punkt 7) – m.....	30
9. Vuxenutbildning inom lantbrukssektorn (punkt 9) – c	31
10. Orsakerna till de svaga resultaten inom svenska för invandrare (sfi) (punkt 10) – m, c.....	31
11. System för konkurrensutsättning av sfi (punkt 11) – m, fp.....	32
12. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – kd.....	32
13. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – v	33
14. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – c	34
15. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – mp.....	34
16. Sfi för invandrarkvinnor (punkt 13) – fp	35
17. Sex- och samlevnadsfrågor i sfi (punkt 14) – mp	35
18. Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper (punkt 16) – m	36
19. Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper (punkt 16) – fp, kd, c	36

20. Utbildning och kompetensutveckling med inriktning på entreprenörskap (punkt 17) – kd.....	37
Särskilda yttranden.....	38
1. Värdegrunden (punkt 1) – kd	38
2. Den eftergymnasiala yrkesutbildningen (punkt 5) – v.....	38
3. Hantverksutbildning (punkt 7) – kd.....	39
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag	40
Motioner.....	40

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut.

1. Värdegrunden för vuxenutbildningen

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub490 yrkande 9.

2. Rätt för vuxna till utbildning motsvarande gymnasienivå

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub429 yrkande 18,
2002/03:Ub490 yrkande 1 och
2002/03:A239 yrkande 1.

Reservation 1 (fp, kd, c)

3. Behovet av vuxenutbildning i alla delar av landet

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub466 och
2002/03:Ub527.

4. Fristående skolor för vuxenutbildning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub244 yrkande 30 och
2002/03:Ub490 yrkande 5.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

5. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub259,
2002/03:Ub274 yrkandena 1 och 2,
2002/03:Ub323 yrkande 8,
2002/03:Ub429 yrkande 16,
2002/03:Ub448 yrkande 18 och
2002/03:A321 yrkande 6.

Reservation 3 (m)

Reservation 4 (fp)

Reservation 5 (kd)

Reservation 6 (c)

6. Regelverket för kvalificerad yrkesutbildning (KY)

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub363,

2002/03:Ub375 yrkandena 1 och 2 samt
2002/03:Ub429 yrkande 15.

Reservation 7 (c)

7. Hantverksutbildning

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub236.

Reservation 8 (m)

8. Utbildning av yrkesförare

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub287 yrkande 1.

9. Vuxenutbildning inom lantbrukssektorn

Riksdagen avslår motion
2002/03:MJ487 yrkande 31.

Reservation 9 (c)

10. Orsakerna till de svaga resultaten inom svenska för invandrare (sfi)

Riksdagen avslår motion
2002/03:Sf332 yrkandena 15 och 16.

Reservation 10 (m, c)

11. System för konkurrensutsättning av sfi

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub201,
2002/03:Ub244 yrkande 31,
2002/03:Sf226 yrkande 5 och
2002/03:Sf332 yrkande 17.

Reservation 11 (m, fp)

12. Åtgärder för att förbättra sfi

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Sf214 yrkande 11,
2002/03:Sf289 yrkande 3,
2002/03:Sf334 yrkandena 32, 36 och 37 samt
2002/03:Sf336 yrkande 28.

Reservation 12 (kd)

Reservation 13 (v)

Reservation 14 (c)

Reservation 15 (mp)

13. Sfi för invandrarkvinnor

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Ub557 yrkande 2 och
2002/03:Sf226 yrkande 12.

Reservation 16 (fp)

14. Sex- och samlevnadsfrågor i sfi

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub280,
2002/03:Ub474 och
2002/03:Sf289 yrkande 4.

Reservation 17 (mp)

15. Vidgade uppdrag till utredningarna om sfi och om mottagande och introduktion av flyktingar

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub555 yrkande 1.

16. Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub429 yrkande 17,
2002/03:Sf214 yrkande 12,
2002/03:A239 yrkande 4 och
2002/03:A321 yrkande 9.

Reservation 18 (m)

Reservation 19 (fp, kd, c)

17. Utbildning och kompetensutveckling med inriktning på entreprenörskap

Riksdagen avslår motion
2002/03:N395 yrkande 17.

Reservation 20 (kd)

18. Utredning om hur utbildningssystemen skall anpassas till den allt äldre befolkningen i Europa

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub267.

Stockholm den 20 mars 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Nils-Erik Söderqvist (s), Louise Malmström (s), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Sören Wibe (s), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Tobias Billström (m), Torsten Lindström (kd) och Lennart Gustavsson (v).

Redogörelse för ärendet

Under allmänna motionstiden 2002 väcktes ett drygt fyrtiotal yrkanden i olika frågor som gäller vuxenutbildning. Ett av dessa behandlades i utskottets budgetbetänkande för utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning* (bet. 2002/03:UbU1). De återstående 46 yrkandena behandlas här.

Yrkandena handlar om övergripande frågor om vuxenutbildning, fristående skolor för vuxenutbildning, yrkesutbildning för vuxna, svenskundervisning för invandrare (sfi), validering och komplettering av invandrades yrkeskunskaper och några övriga frågor.

Utskottets överväganden

I det följande behandlas först övergripande frågor om vuxenutbildning, därefter frågor om yrkesutbildning för vuxna, frågor om svenskundervisning för invandrare (sfi), frågor om validering och komplettering av invandrades yrkeskunskaper och till sist några övriga frågor.

Övergripande frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett yrkande om vuxenutbildningens värdegrund med hänvisning till vad som gäller för skolformen sfi. Utskottet avstyrker också yrkanden om att göra utbildning motsvarande gymnasienivå till en lagfäst rättighet för vuxna.

Jämför *reservation 1 (fp, kd, c)*.

Riksdagen bör inte göra några tillkännagivanden om behovet av lika förutsättningar för vuxenutbildning i alla delar av landet.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Kristdemokraterna föreslår i motion 2002/03:Ub490 yrkande 9 ett tillkännagivande av riksdagen om **vuxenutbildningens värdegrund**. All samhällsstödd vuxenundervisning bör bygga på den värdegrund som enligt läroplanen (Lpf 94) gäller för de frivilliga skolformerna, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Den värdegrund som anges i Lpf 94 gäller dels för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, komvux och sårvox, dels – genom en bestämmelse i förordningen 1994:895 – för svenskundervisningen för invandrare (sfi).

Även folkbildningen får samhällsstöd, bl.a. genom ett anslag under utgiftsområde 17 *Kultur, medier, trossamfund och fritid*. Den nu gällande ordningen – att statsbidraget till folkbildningen fördelas av ett av folkbildningsorganisationerna själva bildat råd, Folkbildningsrådet – beslutades av riksdagen våren 1991 (prop. 1990/91:82, bet. UbU18, rskr. 358). Då angavs som ett grundläggande skäl för att staten skulle stödja folkbildningen att den bidrar till en demokratisk grundsyn och utveckling i samhället. Staten anger inte mål för folkbildningen, utan enbart mål för statens bidragsgivning. I den strategi för utveckling av vuxnas lärande som riksdagen godkände våren 2001 efter förslag i propositionen *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* ingår bl.a. att allt formellt och icke formellt lärande som åtnjuter samhällets stöd skall genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt och respekt

för allas lika värde (prop. 2000/01:72, bet. UbU15, rskr. 229). Utskottet anser inte att staten skall föreskriva att värdegrunden i Lpf 94 skall gälla även för den folkbildning som får samhällets stöd.

Kristdemokraterna och Centerpartiet föreslår i motionerna 2002/03:Ub490 yrkande 1 respektive 2002/03:Ub429 yrkande 18 att **rätten för vuxna** till grundläggande utbildning motsvarande grundskolenivå skall **utsträckas till att gälla även gymnasienivå**. Centerpartiet föreslår uttryckligen att denna rätt skall lagfästas. Om en ökad andel av befolkningen uppnår gymnasiekompetens blir underlaget av personer som kan fortsätta till högskolan större, heter det i Kristdemokraternas motion.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Enligt den nu gällande skollagen (1985:1100) har varje invånare i en kommun rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning fr.o.m. andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet (11 kap. 10 §). Varje kommun ansvarar för att de invånare som har rätt till grundläggande vuxenutbildning och önskar delta i den också får göra det (11 kap. 8 §). När det gäller gymnasial vuxenutbildning föreskrivs att kommunerna skall erbjuda sådan och att de därvid skall sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov (11 kap. 17 §).

Utskottet behandlade liknande yrkanden som de nu aktuella i samband med propositionen *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen*. Liksom då vill utskottet framhålla att om en rättighetslagstiftning skall omfatta även gymnasial vuxenutbildning måste konsekvenserna av och kostnaderna för denna lagstiftning utredas noggrant.

Riksdagen fattade för två år sedan även beslut om mål för utveckling av vuxnas lärande. Som mål gäller att alla vuxna skall ges möjlighet att vidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning. Som nyss nämnts godkände riksdagen samtidigt en strategi. I denna ingår bl.a. att individens lärande och kunskapssökande skall stödjas genom rådgivning och vägledning, baserad på erkännande av faktiska, redan förvärvade kunskaper och att ändamålsenliga lärmiljöer samt undervisning, handledning och nätbaserad utbildning skall tillhandahållas i en omfattning som så långt möjligt svarar mot alla vuxnas varierande behov av och förutsättningar för lärande.

Regeringen har utfärdat en ny förordning om kommunal vuxenutbildning (2002:1012), som trädde i kraft den 1 januari 2003. Utgångspunkten är ett utpräglat individperspektiv. Den nya förordningen syftar till att ge kommunerna större möjligheter att stödja vuxnas lärande på den plats och tid, med den inriktning och i de former som bäst tillgodoser den enskildes behov och önskemål. Kommunens stöd till vuxnas lärande kan ha formen av undervisning, handledning och vägledning samt bedömning av måluppfyllelse och kunskaper. Stödet kan utformas betydligt mer flexibelt än vad som gällt tidigare. Liksom tidigare finns bestämmelser om hur kommunen skall prioritera

mellan sökande, om de tillgängliga resurserna för gymnasial vuxenutbildning inte räcker till för att tillgodose alla önskemål. Om antalet sökande är större än antalet platser skall den som har kort tidigare utbildning gå före den som har längre sådan.

Med utgångspunkt i det mål och den strategi som riksdagen på regeringens förslag har antagit gav utbildningsministern i april 2002 i uppdrag åt en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet att föreslå ändringar i lagregleringen av det offentliga skolväsendet för vuxna. Uppdraget redovisades i december 2002 i skriften *Stöd till vuxnas lärande. Förslag till lag* (Ds 2002:66), som nu remissbehandlas tillsammans med förslagen från Skollagskommittén.

I motion 2002/03:Ub466 (s) lyfter motionärerna fram behovet av lika **förutsättningar för vuxenutbildning i alla delar av landet**. De hävdar att det nya sätt att tilldela statsbidrag för vuxenutbildning som gäller sedan Kunskapslyftet avslutades innebär att vissa kommuner får betydligt minskade bidrag jämfört med tidigare. Det är angeläget att följa upp behovet av vuxenutbildning och eventuellt tillföra ytterligare resurser, så att lika förutsättningar för den enskilde råder i hela landet, skriver motionärerna.

Skillnaderna i utbildningsnivå mellan olika delar av landet tas upp i motion 2002/03:Ub527 (s). Motionärerna menar att samhällets olika instanser måste göra en kraftfull satsning på det stora antalet lågutbildade som finns i landet.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande.

Kommunerna har sedan lång tid ansvaret för att erbjuda utbildning åt sina vuxna invånare. Till de lägst utbildade – dem som inte har kunskaper motsvarande grundskolan – har kommunerna skyldighet att erbjuda grundläggande vuxenutbildning och att aktivt verka för att de deltar. Genom Kunskapslyftet tillfördes kommunerna under drygt fem år öronmärkta statsbidrag för att förstärka deras vuxenutbildning. Kunskapslyftet nådde många människor med bristfällig grundutbildning och svårigheter att hävda sig i ett föränderligt arbetsliv och ledde till en påtaglig höjning av den genomsnittliga utbildningsnivån bland vuxna. Även sedan Kunskapslyftet nu är avslutat har riksdagen anvisat medel för statsbidrag till utbildning av vuxna (anslaget 25:16 *Statligt stöd för utbildning av vuxna*), dock av mindre omfattning. För budgetåret 2003 är anslaget beräknat för sammanlagt 46 500 platser i kommunal vuxenutbildning. Till grund för beräkningen av statsbidraget till varje kommun låg under Kunskapslyftets tid andelen arbetslösa i kommunen och andelen av dessa som var lågutbildade. Nu har faktorn lågutbildade tagits bort från fördelningsnyckeln. Utöver de bidrag som kommunerna kan få till gymnasial vuxenutbildning enligt fördelningsnyckeln kan bidrag lämnas, i den omfattning regeringen beslutar särskilt, till kommuner som berörs av strukturella förändringar och som har en svag efterfrågan på arbetskraft.

Fristående skolor för vuxenutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå yrkanden om att vuxenutbildning skall kunna anordnas av fristående anordnare på villkor som motsvarar vad som gäller fristående skolor på grund- och gymnasieskolnivå.

Jämför *reservation 2 (m, fp, kd, c)*.

Gällande bestämmelser

Den nuvarande skollagen (1985:1100) innehåller bestämmelser om fristående skolor som motsvarar grundskolan, särskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. I 9 kap. skollagen regleras villkoren för att fristående skolor skall godkännas för skolpliktens fullgörande och för att de skall ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner. Beslut om att godkänna en fristående skola för skolpliktens fullgörande och om att en sådan skola skall ha rätt till bidrag från elevernas hemkommuner fattas av Statens skolverk.

I den nuvarande skollagen finns också bestämmelser om att kommuner har rätt att uppdra åt andra att anordna komvux (11 kap. 6 §), sårvux (12 kap. 9 §) och sfi (13 kap. 9 §). Regeringen får meddela föreskrifter om vem som får ges ett sådant uppdrag och om villkor för det.

Bestämmelserna om rektor i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning avser alltid den rektor inom det offentliga skolväsendet som är ansvarig för ledningen av utbildningen (1 kap. 10 §). I förordningen sägs att betyg i kurs sätts av läraren (4 kap. 5 §), medan slutbetyg och samlat betygsdokument utfärdas av rektor (4 kap. 15 §).

Motioner och utskottets ställningstagande

Folkpartiet hävdar i motion 2002/03:Ub244 yrkande 30 att möjligheten för kommunen att lägga ut komvux på entreprenad inte bereder eleverna tillräcklig valfrihet. Fristående vuxenutbildningsenheter bör därför få etableras på samma villkor som fristående gymnasieskolor, anser motionärerna.

Även Kristdemokraterna vill enligt motion 2002/03:Ub490 yrkande 5 att det skall få finnas fristående skolor även inom vuxenutbildningen. Förslaget motiveras med att de utbildningsanordnare som planerar och genomför undervisningen också bör ha rätt att utdela betyg. Med nuvarande bestämmelser måste betygen sättas av en komvuxrektor, framhåller motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Kommunerna har en oinskränkt skyldighet att ge utbildning i grundskolan, den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan till alla barn och ungdomar som är bosatta i kommunen. För komvux gäller en motsvarande skyldighet enbart för grundläggande vuxenutbildning och då under förutsättning att den som har rätt till utbildningen också önskar delta i den. Kommunen skall också erbjuda gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning och sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrå-

gan och behov. Idén bakom den strategi för utveckling av vuxnas lärande som riksdagen har ställt sig bakom är att den vuxna individens behov skall styra både innehåll och former för kommunens stöd till hans eller hennes lärande. En ordning som innebär att fristående utbildningsanordnare av Skolverket skulle ges rätt att få bidrag från elevernas hemkommuner – såsom gäller för fristående skolor på grundskole- och gymnasienivå – skulle innebära att kommunerna frånges inflytande över verksamhetens omfattning och inriktning. Detta kan utskottet inte ställa sig bakom.

Kommunerna har som nämnts rätt att lägga ut komvux på entreprenad. Av Skolverkets statistik framgår att nästan en fjärdedel (23,8 %) av komvuxeleverna läsåret 2000/01 gick i utbildning som kommunen lagt ut på entreprenad.

Skollagskommittén har i *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) lagt fram förslag om att det i en ny skollag skall finnas ett särskilt kapitel om entreprenad. Kommittén föreslår (s. 477) att enhetliga bestämmelser, dvs. att lärare vid entreprenad får utföra den myndighetsutövning som hör till lärarens åligganden, skall gälla även vuxenutbildningen. Skollagskommitténs förslag remissbehandlas för närvarande.

Yrkesutbildning för vuxna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker yrkanden om den övergripande organisationen av yrkesutbildning för vuxna.

Jämför *reservationerna* 3 (m), 4 (fp), 5 (kd) och 6 (c).

Riksdagen bör inte föreslå ändringar i regelverket för kvalificerad yrkesutbildning (KY).

Jämför *reservation* 7 (c).

Utskottet avstyrker också yrkanden om hantverksutbildning, utbildning av yrkesförare och vuxenutbildning inom lantbrukssektorn.

Jämför *reservationerna* 8 (m) och 9 (c).

Gällande bestämmelser

Enligt förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning kan *gymnasial vuxenutbildning* förekomma i samma yrkesämnen som finns i gymnasieskolan. Därutöver får det i komvux förekomma kurser med syftet att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den som utbildning i gymnasieskolan kan ge, utan att kurserna direkt motsvarar kurser eller ämnen i gymnasieskolan (2 kap. 18 §). Inom komvux kan också anordnas individuella kurser för en enskild studerande som har ett kunskapsbehov som inte tillgodoses genom nationella eller lokala kurser (2 kap. 7 §). Rektor ansvarar för att individuella studieplaner upprättas för samtliga deltagare i gymnasial vuxenutbildning (2 kap. 13 §).

Inom komvux finns också *påbyggnadsutbildning*, som syftar till att ge vuxna sådan utbildning som leder till en ny nivå inom deras yrke eller till ett nytt yrke (11 kap. 2 § skollagen 1985:100).

Kvalificerad yrkesutbildning (KY) är en eftergymnasial utbildningsform vid sidan av högskolan. Den bygger på att deltagaren har kunskaper motsvarande gymnasieutbildning. Utbildningen kan anordnas av statliga universitet och högskolor, landsting och enskilda fysiska eller juridiska personer. KY finansieras med statsbidrag, som anordnaren söker hos Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning. Utmärkande för KY är att utbildningen skall utformas i samverkan med arbetslivet och att den till ungefär en tredjedel skall bestå av lärande i arbete på en arbetsplats. Normalt beviljas statsbidrag för en KY-utbildning för högst tre omgångar av utbildningen. En viss KY-utbildning kan alltså inte betraktas som permanent etablerad, utan om anordnaren vill få möjlighet att genomföra den år efter år krävs det nya ansökningar och nya beslut om statsbidrag.

Inom *högskolan* är många utbildningar inriktade på ett yrke. Längre sådana utbildningar leder i allmänhet till en examen med en benämning som anger yrkesinriktningen. Vidare finns det yrkesteknisk examen, som omfattar 60 poäng och bygger på att studenten före utbildningen har skaffat sig relevant yrkeserfarenhet. Utbildningar som leder till denna examen brukar kallas yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH). Dessutom finns sedan den 1 mars 2003 yrkeshögskoleexamen, som omfattar 80 poäng. Ett av målen för denna examen är att studenten skall ha sådana kunskaper och färdigheter som fordras för att självständigt kunna arbeta inom det yrkesområde som utbildningen avser. Däremot förutsätts inte nödvändigt att man före studierna har yrkeserfarenhet.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Den *övergripande organisationen av yrkesutbildning för vuxna* tas upp i sex motioner.

Moderaterna pläderar i motion 2002/03:A321 yrkande 6 för fristående och flexibla yrkeshögskolor, som kan bli ett alternativ till den vanliga högskolan eller universitetet. För yrkesverksamma med gedigna yrkeskunskaper men utan tillräcklig teoretisk utbildningsbakgrund krävs andra ingångar än vad som i dag kan erbjudas, skriver motionärerna.

Folkpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub323 yrkande 8 att det skall införas svenska fackhögskolor, av motionärerna kallade college. Dessa skall erbjuda kvalificerad yrkesutbildning och viss förberedelse för högre utbildning. Efter genomgången kvalificerad yrkesutbildning skall studenten ha möjlighet att vid ett universitet tillgodoräkna sig delar av poängen i kurser inom ett ämnesområde. Liknande förslag läggs fram i motion 2002/03:Ub274 (fp). Motionären anser att KY är en halvmesyr och att Sverige behöver yrkes- eller fackhögskolor/college (yrkande 1). En lämplig lokaliseringsregion för en sådan är Jönköpings län (yrkande 2).

Kristdemokraterna föreslår i motion 2002/03:Ub448 yrkande 18 införande av en yrkeshögskoleutbildning, som skall bygga främst på KY och YTH. Den skall enligt motionärerna ha en egen identitet och ligga vid sidan av de vanliga högskolorna, men bedrivs nära dem. Yrkeshögskolan skall ledas av branschorganisationer, utbildningsanordnare och arbetsgivare i samverkan. Utbildningen skall erbjudas både studenter med yrkeserfarenhet från aktuell bransch och studenter som kommer direkt från gymnasiet. Den bör bedrivs på olika sätt för dessa två kategorier av deltagare. Avgörande för tillträde skall vara validering, t.ex. gesällprov från ett karaktärsämne, snarare än grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Även i motion 2002/03:Ub259 (kd) föreslås en yrkeshögskola som inte kräver grundläggande högskolebehörighet.

Centerpartiet begär i motion 2002/03:Ub429 yrkande 16 att regeringen skall göra en översyn och samordning av de eftergymnasiala yrkesutbildningarna. Det finns påbyggnadsutbildningar inom komvux, YTH, KY samt vissa yrkesutbildningar inom folkbildningen. Hur alla dessa inordnas i utbildningsstrukturen och hur de kan värderas, om den studerande senare vill läsa vidare, är inte helt klart och inte heller hur vissa av dem finansieras.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Med de olika typer av yrkesutbildning för vuxna som i dag finns, genom komvux, KY och högskoleutbildning till olika examina, kan mycket skiftande behov av yrkesutbildning för vuxna tillgodoses. Såväl den som har gått en yrkesinriktad gymnasieutbildning som den som har gått ett mer studieförberedande program i gymnasieskolan och den som saknar gymnasieutbildning kan finna vägar att skaffa sig yrkeskompetens eller höja en yrkeskompetens som man redan har.

Skolverket redovisade i maj 2002 en av verket initierad översyn av påbyggnadsutbildningarna inom komvux (dnr 74-2001:4121). Enligt Skolverket behöver utformningen av påbyggnadsutbildning ses över, liksom också reglerna för finansiering och riksrekrytering. Inom en del områden kan t.ex. KY vara mer lämplig som utbildningsform än påbyggnadsutbildning. Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning har övervägt vilka av nuvarande påbyggnadsutbildningar som lämpar sig att göra om till KY-utbildningar och kommit fram till att ca 120–150 av dem är sådana.

Utskottet har erfarit att Utbildningsdepartementet planerar att inom kort publicera en skrift i Departementsserien (Ds-serien) om validering och vägledning m.m. Denna skrift avses bli remissbehandlad innan regeringen tar ställning till vilka åtgärder som bör vidtas och vilka förslag som eventuellt behöver läggas fram för riksdagen. Enligt vad utskottet erfarit är avsikten att i skriften även ta upp planerna för utvecklingen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Kristdemokraternas förslag om en yrkeshögskola, i vilken nuvarande KY och YTH förs samman och till vilken det inte skall krävas grundläggande behörighet, har behandlats av utskottet vid två riksmöten, senast i betänkande

2001/02:UbU4 s. 31 f. Utskottet är inte heller nu berett att ställa sig bakom förslaget.

De senaste reformerna både av högskoleutbildningen och av vuxenutbildningen har haft som ett viktigt inslag att man i större utsträckning än tidigare skall beakta och tillgodoräkna de kunskaper och den kompetens som olika personer har när de kommer till högskolan respektive till komvux. Utskottet fäster stora förhoppningar vid detta. Det är utomordentligt viktigt för den enskilde som vill utbilda sig vidare att inte bli behandlad som om den kompetens han eller hon har skaffat sig tidigare inte vore något värd. Samhället har ett starkt intresse av att olika individers ambitioner att lära mera tas till vara och att utbildningen utformas så att man bygger vidare på de kunskaper som respektive person har med sig från tidigare verksamhet. Onödig förlängning av utbildningstiden måste undvikas, både för individernas skull och av samhällsekonomiska skäl.

I högskoleförordningen (1993:100) finns en bestämmelse om att en student kan få tillgodoräkna sig annan utbildning, om de kunskaper och färdigheter som han eller hon åberopar är av sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den högskoleutbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas (6 kap. 13 §). Även kunskaper och färdigheter som har förvärvats i yrkesverksamhet får tillgodoräknas på samma villkor. En motsvarande bestämmelse finns i förordningen (2001:1131) om kvalificerad yrkesutbildning. I ledningsgruppen för varje KY-utbildning skall det finnas minst en företrädare för ett universitet eller en högskola. Kontakter med högskolan bör ge möjligheter att klara ut vilka delar i respektive KY-utbildning som de studerande där kan räkna med att få tillgodoräkna sig vid senare studier inom högskola.

Regelverket för kvalificerad yrkesutbildning (KY) tas upp i tre motioner.

Centerpartiet anser enligt motion 2002/03:Ub429 yrkande 15 att systemet bör göras mer flexibelt så att man skall kunna anpassa utbudet av KY-utbildningar efter behov på den lokala arbetsmarknaden. Det bör vara möjligt att bemöta varsel och uppsägningar lokalt med att erbjuda KY-utbildningar för att utbilda till bristyrken, heter det i motionen.

I motion 2002/03:Ub375 (c) föreslås att man skall permanenta KY-utbildningarna (yrkande 1). Det går åt för mycket kraft till att inför varje start ansöka om statsbidrag. Om man permanentar utbildningarna får man bättre resursutnyttjande och tryggar verksamheten för framtiden, framhåller motionärerna. De vill också att regelverket för KY skall anpassas så att de i ännu högre grad än i dag passar de lokala behoven (yrkande 2).

En översyn av regelverket för KY-utbildningar för att möjliggöra entreprenörsutbildning föreslås i motion 2002/03:Ub363 (s). Dagens regelverk kräver att det finns en arbetsmarknad, men när det gäller entreprenörsutbildningar är det studenterna själva som skapar arbetsmarknaden. Det går inte att statistiskt bevisa behovet av entreprenörer på samma sätt som behovet av andra yrkesgrupper, där det i dag redan finns en etablerad arbetsmarknad, skriver motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

En av grundtankarna bakom inrättandet av KY som en särskild utbildningsform har varit att utbudet skulle vara mycket mer flexibelt än t.ex. utbudet av högskoleutbildning. Utskottet ser ett stort värde i att KY-utbildningar kan uppstå, fungera under en period när de behövs och sedan läggas ned för att bereda ekonomiskt utrymme för nya KY-utbildningar. Eftersom varje KY-utbildning initieras av en utbildningsanordnare, som kan vara en kommun, ett landsting, en enskild fysisk eller juridisk person, en högskola eller ett universitet, finns det stora utsikter att lokala behov av yrkesutbildning kan bli tillgodosedda.

När det gäller entreprenörsutbildning har utskottet inhämtat att det i dag anordnas flera entreprenörsutbildningar i form av KY. De nuvarande reglerna har alltså inte hindrat sådan utbildning.

I motion 2002/03:Ub236 (m) skriver motionären om behovet av välutbildade **hantverkare**. Redan i dag betraktas många hantverksyrken som bristyrken. I syfte att värna och utveckla hantverksutbildningarna är det viktigt att snarast inrätta en lärlingsutbildning med färre kärnämnen och en yrkeshögskola som skall vara ett mellanting mellan gymnasium och högskola, anser motionären. Yrkesutbildningarnas längd skall tillåtas variera.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Ungdomar kan i dagens gymnasieskola få utbildning för hantverksyrken dels inom hantverksprogrammet, som är ett nationellt program och innehåller åtta kärnämnen, dels genom lärlingsutbildning som sker inom ett individuellt program, där eleven kombinerar anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kärnämnen svenska eller svenska som andraspråk, engelska, samhällskunskap, religionskunskap och matematik. Den senare möjligheten har utnyttjats i liten utsträckning. Utskottet anser inte att det skulle vara önskvärt att minska omfattningen av kärnämnen för de ungdomar i gymnasieskolan som siktar mot ett hantverksyrke.

Gymnasiekommittén 2000 har i betänkandet *Åtta vägar till kunskap* (SOU 2002:120) föreslagit en ny struktur för gymnasieutbildningen, som bl.a. innebär att utbildning inriktad mot hantverksyrken kan anordnas inom flera av de åtta sektorer som kommittén föreslår skall ersätta de nationella programmen. Gymnasiekommittén har också föreslagit att den nuvarande möjligheten till lärlingsutbildning där eleven kombinerar anställning med att läsa vissa kurser i gymnasieskolan skall finnas kvar. Remissbehandling pågår för närvarande och kommer att följas av beredning i Regeringskansliet.

För vuxna finns numera utbildningsformen KY. Inom KY anordnas för närvarande hantverksutbildning på flera ställen i landet. Knappt 90 studerande finns inom KY-utbildningar för tre olika hantverksyrken i dag, och ytterligare ca 60 utbildningsplatser inom fyra andra hantverksyrken har prioriterats av Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning inför hösten 2003. Behörighetskravet för KY är detsamma som för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Sådan behörighet har den som har fått slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan och har lägst bety-

get Godkänd på kurser som omfattar minst 90 % av de gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt program. Det finns inget krav på att den sökande skall ha godkänt betyg just i kärnämnen. Urvalet till en KY-utbildning kan anpassas till den aktuella utbildningens karaktär. Det som är generellt föreskrivet är att en eller flera av följande urvalsgrunder får användas vid urvalet: betyg, särskilt prov, tidigare utbildning och yrkeserfarenhet. KY-utbildningar omfattar normalt 80 KY-poäng men kan, om det finns särskilda skäl med hänsyn till bl.a. arbetsmarknadens behov eller utbildningens art, omfatta ett lägre eller högre poängtal, dock lägst 40 och högst 120 KY-poäng.

Som utskottet har beskrivit i det föregående skall den kommunala vuxenutbildningen numera på ett betydligt mer flexibelt sätt än tidigare erbjuda vuxna stöd i deras lärande. Utöver nationella kurser skall kommunen för en enskild person kunna göra en individuell studieplan som innehåller s.k. individuella kurser, allt för att möta just den personens behov med hänsyn till hans eller hennes mål för studierna. Den nya förordningen om kommunal vuxenutbildning har varit i kraft i mindre än tre månader.

Vid sidan av det offentliga utbildningsväsendet finns det i enskild regi s.k. kompletterande utbildningar som får statens stöd. Detta kan ha formen av statlig tillsyn, att eleverna är berättigade till statligt studiestöd eller att utbildningen får statsbidrag. År 2001 fanns det 205 kompletterande utbildningar med statligt stöd i någon av dessa former. Bland dessa ingick 45 hantverksutbildningar som hade 865 elever. Medelåldern bland eleverna i hantverksutbildningarna var 34 år (källa: Skolverkets rapport 218).

Vid folkhögskolor anordnas inom hantverksområdet särskilda kurser som är yrkesförberedande eller direkt yrkesutbildande. År 2002 fanns drygt 50 sådana kurser vid 37 folkhögskolor. Folkbildningsrådets kansli uppskattar antalet studerande till ca 800. Dessutom finns vid 16 folkhögskolor allmänna kurser med konsthantverk som särskild profil.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att det regelverk som i dag finns lämnar stort utrymme för att anordna yrkesutbildningar inom hantverksområdet.

Behovet av **utbildning av yrkesförare** tas upp i motion 2002/03:Ub287 (kd) yrkande 1. Motionären skriver att det finns ett stort behov av utbildad arbetskraft inom branschen, men att utbildningarna är alltför få.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

I dagens gymnasieskola finns utbildning till fordonsförare inom fordonsprogrammet, som är ett nationellt program. Fordons- och maskinförarutbildningar finns också inom komvux. Detsamma gäller utbildning till bussförare.

I motion 2002/03:MJ487 (c) yrkande 31 tar motionärerna upp behovet av vuxenutbildning inom **lantbrukssektorn**. Många gånger gör människor i dag ett senare val av yrkesväg än vad man gjorde tidigare, heter det i motionen. Det behövs enligt motionärerna garanti för att en person kan få tillgång till yrkesinriktad grund- och vidareutbildning inom lantbrukssektorn oberoende av hans eller hennes tidigare val av gymnasieutbildning.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Enligt de bestämmelser som gäller i dag, i skollagen (1985:1100) och i förordningen om kommunal vuxenutbildning (2002:1012), skall man vid urval av sökande till gymnasial vuxenutbildning prioritera den som har kort tidigare utbildning. För att en vuxen person skall kunna delta i gymnasial vuxenutbildning eller påbyggnadsutbildning i en annan kommun krävs normalt att hemkommunen är beredd att betala interkommunal ersättning till den anordnande kommunen. Skyldig att göra detta är hemkommunen endast när det gäller sådana utbildningar som har förklarats vara riksrekryterande. I dag finns ett mindre antal sådana utbildningar inom lantbruksområdet.

Som utskottet nämnt i det föregående avser regeringen att i den planerade skriften i Ds-serien om validering även ta upp planerna för utvecklingen av den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Vidare befinner sig för närvarande skriften *Stöd till vuxnas lärande. Förslag till lag* (Ds 2002:66) under remissbehandling tillsammans med förslagen från Skollagskommittén.

Målet för utvecklingen av vuxnas lärande är att alla vuxna skall ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt samt en rättvis fördelning. Utskottet vill dock klargöra att en garanterad rätt till yrkesutbildning inom ett visst område efter fullföljd gymnasieutbildning inte finns för något yrkesområde.

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till den pågående utredningen bör riksdagen avslå yrkanden om bristerna inom sfi och åtgärder mot dessa.

Jämför *reservationerna 10 (m, c), 12 (kd), 13 (v), 14 (c) och 15 (mp)*.

Införande av ett peng-system för att konkurrensutsätta sfi avstyrks.

Jämför *reservation 11 (m, fp)*.

Utskottet avstyrker yrkanden om hur sfi skall organiseras för att invandrarkvinnor skall delta, eftersom detta är en fråga för kommunerna.

Jämför *reservation 16 (fp)*.

Utskottet anser att sex- och samlevnadsundervisning är ett naturligt inslag i sfi men inte bör regleras av statsmakterna.

Jämför *reservation 17 (mp)*.

Gällande bestämmelser

Svenskundervisning för invandrare (sfi) är en skolform inom det offentliga skolväsendet för vuxna och regleras i den nuvarande skollagen (1985:1100) i ett särskilt kapitel (13 kap.). Sfi syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Utbildning-

en anordnas som kurser (1 §). Utbildningen skall vara avgiftsfri för eleverna (8 §). Kommuner får uppdra åt andra att anordna sfi (9 §).

I förordningen (1999:895) om svenskundervisning för invandrare föreskrivs i 3 § att sfi skall vila på de grundläggande värden som anges i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94).

För sfi finns en kursplan, som fastställs av regeringen. Den kursplan som gäller fr.o.m. den 1 januari 2003 publicerades i SKOLFS 2002:19. Där inryms tre olika studievägar, som riktar sig till elever med olika bakgrund, förutsättningar och studiemål. Var och en av studievägarna består av två olika kurser, som tydliggör progressionen inom utbildningen. Det finns fyra olika kurser: A, B, C och D. I studieväg Sfi1 ingår kurserna A och B, i Sfi 2 kurserna B och C samt i Sfi 3 kurserna C och D.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Moderata samlingspartiet hävdar i motion 2002/03:Sf332 att den nuvarande sfi-undervisningen har stora brister (yrkande 15). Många hoppar av utbildningen. Indelning efter yrkesbakgrund förekommer sällan. Praktik i kombination med sfi förekommer sällan eller aldrig i mer än hälften av kommunerna. En stor andel av lärarna saknar utbildning i svenska som andraspråk. Motionärerna vill att regeringen skall låta **utreda orsakerna till sfi-undervisningens svaga resultat** (yrkande 16).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Ännu finns inte några erfarenheter av om den nya kursplanen för sfi – som inte hade börjat tillämpas när motionerna väcktes – möter olika invandrades förutsättningar och behov på ett bättre sätt, vilket varit ett av syftena.

En särskild utredare arbetar för närvarande med uppdraget att pröva hur skolformen sfi kan förnyas och organiseras (dir. 2002:105). En av utgångspunkterna är att möjligheterna att anpassa utbildningen och utbildningsmålen till individernas behov och förutsättningar skall öka. Utbildningen i svenska skall kunna ske parallellt med t.ex. olika former av annan utbildning, praktik eller arbete. Utredningen skall bedrivas i nära samråd och parallellt med översynen av mottagande av och introduktion för flyktingar (dir. 2001:87). Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 1 september 2003 (dir. 2003:3).

Flertalet av de brister som påtalas i motionen berörs också i direktiven till utredningen. Något behov av de begärda tillkännagivandena finns därför inte.

Motioner från Moderaterna och Folkpartiet för fram förslag om **system för konkurrensutsättning av sfi**.

Moderaterna föreslår i motion 2002/03:Sf332 yrkande 17 införande av en sfi-check som skall ge möjlighet till individuell anpassning av utbildningen. Konkurrensen mellan utbildningsanordnarna kommer att höja kvaliteten. Checkbeloppet kan behövsprövas, så att var och en ges möjligheter till undervisning utifrån sina förutsättningar, heter det i motionen. Ett liknande förslag framförs i motion 2002/03:Ub201 (m) där motionärerna särskilt framhåller att

undervisningen inte skall begränsas till den egna kommunen eller regionen, eftersom det i dag finns många tekniska förutsättningar för flexibelt lärande.

Folkpartiet anser enligt motion 2002/03:Sf226 yrkande 5 att det, i syfte att förbättra sfi-undervisningens kvalitet, är angeläget att öppna för privata alternativ. Detta kan ske genom en ”sfi-peng”. Invandrarna skall ha möjlighet att välja modell för undervisningen och hos vilken anordnare de skall få sin sfi. Folkpartiet framför samma förslag i motion 2002/03:Ub244 yrkande 31.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Att invandrare som saknar tillräckliga kunskaper i svenska skall få undervisning i vårt språk bör enligt utskottets mening förbli kommunens ansvar. Kommunerna har möjlighet att uppdra åt andra att anordna sfi.

Andra *åtgärder för att förbättra sfi* föreslås i fyra motioner.

Kristdemokraterna anser enligt motion 2002/03:Sf334 att svenskundervisning som kombineras med praktik, lärlingsplats eller arbete skulle främja språkinläringen och underlätta det fortsatta steget ut på arbetsmarknaden (yrkande 36). Vidare vill motionärerna att lågutbildade skall kunna få mer yrkesspecifik svenskundervisning genom korta branschriktade kurser i svenska, varvade med yrkesarbete (yrkande 37). Sfi bör förekomma på flera olika nivåer, och det bör finnas möjlighet att läsa sfi på högskolenivå (yrkande 32).

Vänsterpartiet föreslår i motion 2002/03:Sf336 yrkande 28 att sfi skall göras till en del av komvux och förbättras genom en tydligare individanpassning, tätare praktikperioder och fördjupad samhällsinformation. Regeringen bör se över invandrades studieekonomiska situation och återkomma med förslag till ändring.

Centerpartiet föreslår i motion 2002/03:Sf214 yrkande 11 ett tillkännagivande att sfi-undervisningen skall kombineras med praktik vid arbetsplatser.

Miljöpartiet anser enligt motion 2002/03:Sf289 yrkande 3 att en kraftigt förbättrad och mer individualiserad sfi-undervisning, som kombineras med praktik, är viktig för att förbättra språkkunskaperna hos dem som kommer nya till Sverige.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena med hänvisning till den pågående utredningen och till den nya kursplan som nyligen tagits i bruk bl.a. i syfte att tillgodose behov som tagits upp av motionärerna.

Förslaget att göra sfi till en del av skolformen komvux har prövats. Kunskapslyftskommittén lade fram ett sådant förslag. Regeringen lät Statskontoret utreda konsekvenserna av en sådan ändring och kom fram till att den skulle åsamka staten stora merkostnader, varför regeringen gjorde bedömningen att sfi bör kvarstå som särskild skolf orm (prop. 2000/01:72 s. 63).

För att ge *invandrarkvinnor* möjligheter till större sociala kontakter utanför den egna familjegruppen behöver formerna för sfi anpassas för dem. I Folkpartiets motion 2002/03:Sf226 yrkande 12 och i motion 2002/03:Ub557 (c, m, fp) yrkande 2 föreslås att det skall finnas möjlighet att inrätta separata undervisningsgrupper för män och kvinnor och att man skall kunna kombinera barngrupper med mammagrupper i svenskundervisningen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Invandrade kvinnor har självfallet samma rätt till och behov av sfi som invandrade män. Utskottet delar motionärernas bedömning att det är viktigt att kvinnorna inte lämnas att leva isolerade från det omgivande samhället i Sverige. Varje kommun skall enligt skollagen aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till sfi och för att motivera dem att delta i utbildningen. De åtgärder som motionärerna föreslår är fullt möjliga för kommunerna att genomföra utan några förändringar av de bestämmelser om sfi som utfärdats av statsmakterna.

Miljöpartiet anser enligt motion 2002/03:Sf289 yrkande 4 att undervisning i *sex- och samlevnadsfrågor*, inklusive jämställdhet, skall ingå i sfi. Samma uppfattning framförs i motionerna 2002/03:Ub280 (m, fp, kd, v, c, mp) och 2002/03:Ub474 (s).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande.

Kursplanen för sfi säger att sfi, utöver att ge språkfärdigheter, syftar till att deltagaren skall få kunskap om och förståelse av samhällets organisation och dess grundläggande värderingar. Därigenom underlättas elevens integration, aktiva medverkan i och bidrag till utvecklingen av samhällsliv, arbetsliv och kultur i Sverige. Förmågan att reflektera över likheter och skillnader mellan egna kulturella erfarenheter och kulturer som eleven möter i Sverige ingår i utbildningen och bidrar till förståelse av olika kulturer och därmed till interkulturell kompetens, heter det vidare i kursplanen. Det är enligt utskottets mening både naturligt och viktigt att frågor om sex och samlevnad och om jämställdhet tas upp i undervisningen inom sfi. Utskottet anser däremot inte att innehållet i undervisningen bör detaljstyras genom statsmaktsbeslut.

I motion 2002/03:Ub555 (s) yrkande 1 föreslår motionären att *direktiven till sfi-utredningen och till utredningen om mottagning och introduktion av flyktingar skall vidgas*. Han anser att brukarperspektivet nu saknas i dessa.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Direktiven till sfi-utredningen tar sin utgångspunkt i att en alltför liten andel av dem som påbörjar sfi också uppnår målen för utbildningen och att alltför många avbryter studierna. Utredarens uppdrag är att föreslå hur sfi kan förnyas och organiseras på ett sätt som ökar möjligheterna att anpassa utbildningen och utbildningsmålen efter individernas behov och förutsättningar. Utskottet utgår från att brukarperspektivet därför måste komma att aktualiseras i utredningens arbete.

Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper

Utskottets förslag i korthet

Yrkanden om validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper avstyrks med hänvisning till pågående arbete med frågan inom Regeringskansliet.

Jämför reservationerna 18 (m) och 19 (fp, kd, c).

Motioner och utskottets ställningstaganden

Bättre validering av invandrares yrkeskunskaper och bättre möjligheter till komplettering av dessa begärs i fyra motioner.

Moderaterna anser enligt motion 2002/03:A321 yrkande 9 att formerna för validering måste ses över och bli mer flexibla och trovärdiga. Alla som vill måste få möjlighet att komplettera sina kunskaper, vare sig det gäller språkkunskaper i svenska eller engelska eller det gäller yrkeskunskaper.

Centerpartiet framhåller i motion 2002/03:A239 yrkande 4 vikten av att invandrares utbildningar valideras och att det erbjuds fortbildning för att de skall kunna praktisera sina kunskaper i Sverige. Partiet vill enligt motion 2002/03:Sf214 yrkande 12 att flyktingars kunskaper skall valideras snabbare än i dag. I motion 2002/03:Ub429 yrkande 17 skriver Centerpartiet att den försöksverksamhet med validering som har genomförts i åtta kommuner har visat att validering ökar invandrares möjligheter att få arbete. Regeringen bör nu återkomma med förslag om ett nationellt kvalitetssäkrat system för validering, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Den nya förordningen om kommunal vuxenutbildning innebär att kommunerna på ett mer flexibelt sätt än hittills kan och bör anpassa den utbildning som erbjuds invånarna – vare sig de är invandrare eller svenskar – till respektive individs behov och förutsättningar. I det stöd som kommunerna skall ge vuxnas lärande ingår också vägledning och bedömning av måluppfyllelse och kunskaper. Som utskottet har nämnt i det föregående planerar regeringen att inom kort ge ut en skrift i Ds-serien om validering m.m. och låta remissbehandla den, innan regeringen tar ställning till vilka åtgärder som bör vidtas och vilka förslag som eventuellt behöver läggas fram för riksdagen.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett yrkande om ett allmänt uttalande om vikten av utbildning och kompetensutveckling och finansiering av denna med kompetenskonton.

Jämför *reservation 20 (kd)*.

Riksdagen bör inte begära en utredning om hur utbildningssystemen skall anpassas till den allt äldre befolkningen i Europa, eftersom ett sådant arbete pågår inom ramen för Lissabonprocessen.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Kristdemokraterna lyfter i motion 2002/03:N395 yrkande 17 fram kunskap som den viktigaste konkurrensfaktorn i framtiden. Motionärerna skriver att utbildningsnivån inom industrin förefaller att vara lägre i Sverige än i andra länder och att denna situation är särskilt alarmerande i små och medelstora företag. **Utbildningen** i grundskolan, inom eftergymnasial utbildning och vid universitet och högskolor bör mer än hittills inriktas på företagande och entreprenörskap. Olika metoder för att stimulera såväl egen **kompetensutveckling** som utbildning inom arbetslivet måste prövas. En väg kan vara att införa utbildningskonton, som innebär att arbetsgivare och arbetstagare ges möjlighet att upp till en viss nivå avsätta pengar till ett avdragsgillt konto, från vilket man kan ta ut pengar för att finansiera inkomstbortfall under studier.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Motionsyrkandet berör flera skilda frågor som utskottet har behandlat i olika betänkanden under senare år. Genom Kunskapslyftet, inrättandet av KY och den kraftiga utbyggnaden av högskoleutbildningen har möjligheterna att höja kunskapsnivån i näringslivet förbättrats. Riksdagen har fattat principbeslut om ett system för individuell kompetensutveckling (prop. 2001/02:175, yttr. UbU5y, bet. AU10, rskr. 322). Innan systemet kan tas i bruk måste dock ett antal frågor redas ut. En interdepartemental arbetsgrupp inom Regeringskansliet har fortsatt arbetet med dessa frågor.

I motion 2002/03:Ub267 (kd) begär motionären en **utredning om hur utbildningssystemen skall anpassas till den allt äldre befolkningen i Europa**. Det krävs en bred strategi på europeisk nivå för att möta bristen på kunskap och kompetens som kommer att uppstå till följd av sjunkande födelsetal, anser motionären. Hon tar upp vikten av livslångt lärande, behovet av bättre incitament för högre utbildning, att det måste blir lättare att jämföra examina och kvalifikationer mellan länderna, att det behövs en yrkeshögskola, att människor från övriga världen bör få bättre möjligheter att komma hit för att studera eller arbeta och att utbildningssystem och arbetsliv bör göras mer barnvänliga.

U t s k o t t e t anser att riksdagen bör avslå yrkandet om tillkännagivande.

Vid EU:s toppmöte i Lissabon i mars 2000 antogs målet att EU år 2010 skall vara ”världens mest konkurrenskraftiga kunskapsbaserade ekonomi med hållbar ekonomisk tillväxt, fler arbetstillfällen och social sammanhållning”. Utbildning är ett av huvudområdena i det arbete som har inletts för att förverkliga detta. Under det svenska ordförandeskapet våren 2001 antog utbildningsministrarna tre gemensamma framtidsmål för utbildningssystemen:

- att säkerställa en hög utbildningskvalitet och effektiva system,
- att underlätta tillgång för alla till god utbildning under hela livet och
- att öppna utbildningssystemen mot omvärlden: mot det omgivande samhället på lokal och nationell nivå, mot Europa och mot s.k. tredje länder.

Målen, inklusive 13 olika delmål, beskrivs närmare i den rapport som rådet lämnade till Europeiska rådet i Stockholm i mars 2001. I denna beskrivs också de utmaningar som de europeiska samhällena står inför i dag, och som utbildningspolitiken måste bidra till att möta, bl.a. den demografiska utveckling som väntas i Europa under de närmaste decennierna.

Utskottet vill påminna om att EU inte har några direkta utbildningspolitiska befogenheter. Uppföljningen av målen skall ske genom den s.k. öppna samordningsmetoden, dvs. genom ett strukturerat informations- och erfarenhetsutbyte med hjälp av bl.a. indikatorer och referensvärden.

Enligt utskottets uppfattning är alltså motionärens yrkande tillgodosett genom det arbete som redan pågår.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Rätt för vuxna till utbildning motsvarande gymnasienivå (punkt 2) – fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub429 yrkande 18,

2002/03:Ub490 yrkande 1

och bifaller delvis motion

2002/03:A239 yrkande 1.

Ställningstagande

I dag har alla vuxna som saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan rätt till grundläggande vuxenutbildning. Enligt vår mening bör det finnas en liknande lagstadgad rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning. Att ha en gymnasieutbildning är nödvändigt inom de flesta yrken i dag. Om en ökad andel av befolkningen uppnår gymnasiekompetens blir också underlaget av personer som kan fortsätta till högskolan större, vilket är önskvärt.

2. Fristående skolor för vuxenutbildning (punkt 4) – m, fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub244 yrkande 30 och

2002/03:Ub490 yrkande 5.

Ställningstagande

Vuxenutbildningen läggs i dag ofta ut på entreprenad, vilket är ett steg på vägen mot ökad mångfald, men det är ett system som också har svagheter. Det innebär att kommunen och inte eleven väljer skola. Dessutom är det en egendomlig situation att det är en kommunal rektor som skall utfärda betygsdokumenten, även när det är en lärare hos en annan anordnare som har undervisat och examinerat eleven. Vi anser därför att fristående vuxenutbildningsenheter skall få etableras enligt samma villkor som gäller för fristående gymnasieskolor.

3. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – m

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:A321 yrkande 6

och avslår motionerna

2002/03:Ub274 yrkandena 1 och 2,

2002/03:Ub259,

2002/03:Ub323 yrkande 8,

2002/03:Ub429 yrkande 16 och

2002/03:Ub448 yrkande 18.

Ställningstagande

Alla som vill ha ett arbete skall också ha möjlighet att få det. Om detta skall bli möjligt behövs det en kraftigt ökad satsning på kvalificerad yrkesutbildning, avancerad lärlingsutbildning och olika former av kompletterande utbildning för invandrare. Med en mer flexibel utbildningsform är vi övertygade om att den kvalificerade, eftergymnasiala yrkesutbildningen kommer att få allt större betydelse i framtiden.

4. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub274 yrkande 1,
2002/03:Ub323 yrkande 8
och avslår motionerna
2002/03:Ub259,
2002/03:Ub274 yrkande 2,
2002/03:Ub429 yrkande 16,
2002/03:Ub448 yrkande 18 och
2002/03:A321 yrkande 6.

Ställningstagande

Beslutet att införa KY var ett steg i rätt riktning, men det måste betraktas som en halvmesyr. Vi anser att riktiga, reguljära fackhögskolor – en svensk variant av de amerikanska "college" – skall införas. Dessa skall erbjuda kvalificerad yrkesutbildning och viss förberedelse för högre utbildning. Efter genomgången kvalificerad yrkesutbildning skall studenten sedan ha möjlighet att vid ett universitet tillgodoräkna sig en del av poängen i kurser inom ett ämnesområde. Lärarna vid svenska "college" skall uppmuntras att både bedriva forskning och delta i aktuell vetenskaplig debatt samt ha regelbunden kontakt med forskarmiljöer.

5. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna
2002/03:Ub259 och
2002/03:Ub448 yrkande 18
och avslår motionerna
2002/03:Ub274 yrkandena 1 och 2,
2002/03:Ub323 yrkande 8,
2002/03:Ub429 yrkande 16 och
2002/03:A321 yrkande 6.

Ställningstagande

Man bör samla merparten av all postgymnasial yrkesutbildning inom en yrkeshögskola. Denna skall bygga främst på KY och YTH. Yrkeshögskolan bör inrättas under 2003 för att år 2004 byggas ut med 500 platser för att möta det uppdämda behovet av yrkeshögskoleutbildning. Yrkeshögskolan kan arbeta nära högskolorna för att nå samordningsvinster, samtidigt som den skall ha en egen identitet.

Viktiga förutsättningar för yrkeshögskoleutbildningarna är följande:

- att de bedriver postgymnasial utbildning som svarar mot uttalade förväntningar och behov i arbetslivet,
- att de leder till specifik yrkesprofession i arbetslivet,
- att behörigheten kan grunda sig på validering, t.ex. gesällprov från ett karaktärsämne, snarare än traditionell akademisk högskolebehörighet; sådan skall inte vara ett krav för tillträde,
- att de utformas och genomförs i nära samverkan med arbetslivet,
- att de leds av branschorganisationer, utbildningsanordnare och arbetsgivare i samverkan.

Utbildningen skall erbjudas till studenter med yrkeserfarenhet från särskild bransch, men också till studenter som kommer direkt från gymnasiet och har grundläggande behörighet. Utbildning som bygger på tidigare arbetslivserfarenhet bör bedrivas på ett annat sätt än utbildning som vänder sig till personer som inte har någon längre erfarenhet inom det aktuella yrkesområdet. Utgångspunkten är att yrkeshögskoleutbildning skall kunna ha olika innehåll, form och examina beroende på den bransch och den inriktning utbildningen gäller. Gemensamt skall vara att den ger en yrkeshögskoleexamen med ett certifikat som anger en kvalitetsnivå på den kompetens som finns i professionen. I Kristdemokraternas budgetalternativ föreslogs en ökad satsning på yrkeshögskolan med 500 nya platser fr.o.m. 2004.

6. Övergripande organisation av yrkesutbildning för vuxna (punkt 5) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub429 yrkande 16

och avslår motionerna

2002/03:Ub274 yrkandena 1 och 2,

2002/03:Ub259,

2002/03:Ub323 yrkande 8,

2002/03:Ub448 yrkande 18 och

2002/03:A321 yrkande 6.

Ställningstagande

Det är viktigt att det går att överblicka utbildningsstrukturen. I dag finns flera eftergymnasiala yrkesutbildningar, exempelvis påbyggnadsutbildningar inom komvux, YTH, vissa yrkesutbildningar inom folkbildningen samt KY. Hur dessa inordnas i utbildningsstrukturen, hur de kan värderas om den studerande sedan vill läsa vidare och hur vissa av dessa finansieras är inte alltid

helt klart. Regeringen bör därför göra en översyn och en samordning mellan de eftergymnasiala yrkesutbildningarna.

7. Regelverket för kvalificerad yrkesutbildning (KY) (punkt 6) – c
av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub375 yrkande 2 och

2002/03:Ub429 yrkande 15

och avslår motionerna

2002/03:Ub363 och

2002/03:Ub375 yrkande 1.

Ställningstagande

Flexibiliteten och möjligheten att anpassa sig efter behoven på den lokala arbetsmarknaden – t.ex. att göra förändringar i inriktning och antal platser per utbildning – måste öka när det gäller KY. Det skall vara möjligt att bemöta varsel och uppsägningar lokalt med att erbjuda KY-utbildningar för att utbilda till bristyrken.

8. Hantverksutbildning (punkt 7) – m

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub236.

Ställningstagande

Hantverkare – inom denna sektor finns ca 300 yrken representerade – är en mycket viktig del av vårt näringsliv. Redan i dag betraktas många hantverksyrken som bristyrken, och det finns prognoser som pekar på ett kraftigt ökat behov. Hantverkare blir man genom en gedigen och kvalitativ yrkesspecialiserad utbildning. Sverige håller på att tappa kompetens och organisation för att utbilda yrkesfolk inom det komplexa hantverkskunnandet. Därför behövs en lärlingsutbildning av hög kvalitet och med färre kärnämnen, och det behövs en yrkeshögskola – ett mellanting mellan gymnasium och högskola.

Betygen skall inte vara huvudsak för att bli antagen, och yrkesutbildningarnas längd skall tillåtas variera.

9. Vuxenutbildning inom lantbrukssektorn (punkt 9) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03: MJ487 yrkande 31.

Ställningstagande

Jordbruket är en viktig motor dels för den svenska landsbygden, dels för Sverige som land. Under senare år har allt färre av eleverna vid naturbruks-gymnasierna valt utbildningar med jordbruksinriktning. Detta kan i förlängningen leda till problem med nyrekrytering inom jordbruket. I dag gör många människor ett val av yrkesväg senare i livet än man gjorde förr. Det kan innebära att man efter genomförd gymnasieutbildning kanske arbetar eller studerar vidare för att sedan upptäcka att det är inom lantbruket man vill förlägga sin yrkeskarriär. Många gånger kan då denna väg vara stängd därför att man sedan tidigare har en utbildning som förhindrar att man går ytterligare en utbildning. Det är viktigt att garantera behovet av ett sent yrkesval med tillgång till yrkesinriktad grund- och vidareutbildning inom lantbrukssektorn, oberoende av individens tidigare val av gymnasieutbildning.

10. Orsakerna till de svaga resultaten inom svenska för invandrare (sfi) (punkt 10) – m, c

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03: Sf332 yrkandena 15 och 16.

Ställningstagande

Bara en tredjedel av alla deltagare i sfi går ut med godkända betyg. Hälften av deltagarna hoppar av i förtid utan att någon vet varför. Detta är oacceptabelt.

I studien *Hur togs de emot? Enkätundersökning om 28 kommuners introduktionsverksamhet för nyanlända 1999* (Integrationsverkets rapportserie 2002:04) framförs hård kritik mot sfi. Många börjar sfi sent, få får praktik, få

får sin utbildning och sitt yrke värderat och introduktionen utvärderas sällan. Kvinnor får en sämre introduktion än män.

Riksdagens revisorer har i rapporten *Språk och arbete* (2000/01:RR3) granskat undervisningen i sfi och bl.a. påpekat att en stor andel av lärarna själva saknar utbildning i svenska som andraspråk.

Vi anser att regeringen måste låta utreda orsakerna till sfi-undervisningens svaga resultat.

11. System för konkurrensutsättning av sfi (punkt 11) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Ana Maria Narti (fp), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub201,
2002/03:Ub244 yrkande 31,
2002/03:Sf226 yrkande 5 och
2002/03:Sf332 yrkande 17.

Ställningstagande

Sfi-undervisningen måste individualiseras och intensifieras både vad gäller språkkunskaper och samhällskunskap. De som behöver sfi har olika mått av studievana och olika behov av inriktning på undervisningen. I dag sker i princip all undervisning i kommunal regi. Vi anser att det bör införas ett system med "sfi-peng" som ger invandrare möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare de skall få sin sfi. Därmed betonas invandrarens eget ansvar, och möjligheterna till individuell anpassning av utbildningen ökar. Genom den konkurrens som uppstår mellan utbildningsanordnarna främjas också utbildningens kvalitet. Svenskundervisning för akademiker borde i högre utsträckning än i dag anordnas vid högskolor och universitet.

12. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf334 yrkandena 32, 36 och 37,
bifaller delvis motionerna
2002/03:Sf214 yrkande 11 och

2002/03:Sf289 yrkande 3
 samt avslår motion
 2002/03:Sf336 yrkande 28.

Ställningstagande

Det bör finnas flera olika nivåer i sfi-undervisningen, helst fler än två. De som har akademisk bakgrund bör få möjlighet att läsa svenska som andraspråk på högskolenivå. Enligt Integrationsverket efterfrågar många med invandrarbakgrund mer yrkesspecifik språkundervisning. Det bör göras en översyn av de språkutbildningar som finns för olika yrkesgrupper – inte bara för vårdpersonal. Man bör kunna anpassa sådan utbildning även till lågutbildade i form av korta branschriktade kurser varvade med yrkesarbete. Varje kurs skulle innehålla svenska med yrkesterminologi. Sfi måste kunna kombineras med praktikplats, lärlingsplats eller arbete.

Vi anser att sfi har utretts tillräckligt. Regeringen borde i stället nu lämna förslag på åtgärder.

13. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – v

av Lennart Gustavsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf336 yrkande 28,

bifaller delvis motionerna

2002/03:Sf214 yrkande 11,

2002/03:Sf289 yrkande 3 och

2002/03:Sf334 yrkandena 32 och 36

och avslår motion

2002/03:Sf334 yrkande 37.

Ställningstagande

Jag anser att sfi-undervisningen bör bli en del av komvux och förbättras genom en tydligare individanpassning, tätare praktikperioder och fördjupad samhällsinformation. Utbildningen måste bedrivas i grupper som skiljer mellan akademiker och analfabeter, så att alla får utbildning utifrån sina behov och förutsättningar. Eftersom timersättningen för vuxna som deltar i sfi har tagits bort tvingas många att välja bort sfi av ekonomiska skäl. Regeringen bör därför se över de invandrades studieekonomiska situation och återkomma med förslag till ändring.

14. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – c

av Sofia Larsen (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf214 yrkande 11,

bifaller delvis motionerna

2002/03:Sf289 yrkande 3 och

2002/03:Sf334 yrkande 36 och

2002/03:Sf336 yrkande 28

samt avslår motion

2002/03:Sf334 yrkandena 32 och 37.

Ställningstagande

Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället. Erfarenhet visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. Tillgång till arbetsmarknaden ger känsla av såväl samhörighet som delaktighet. Sfi-undervisningen skall därför kombineras med arbete eller någon form av praktik på arbetsplats.

15. Åtgärder för att förbättra sfi (punkt 12) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf289 yrkande 3 och

bifaller delvis motionerna

2002/03:Sf214 yrkande 11,

2002/03:Sf334 yrkandena 32 och 36 och

2002/03:Sf336 yrkande 28

samt avslår motion

2002/03:Sf334 yrkande 37.

Ställningstagande

Att kunna förstå och uttrycka sig är A och O för att kunna ta till vara sina rättigheter och veta om sina skyldigheter i ett samhälle. Kan man inte språket släpps man inte heller in i landets samhällsgemenskap.

För att lära sig svenska språket krävs det en bättre svenskundervisning. Fortfarande saknas möjligheten att förena studierna med arbetspraktik. Att snabbt kunna komma ut i samhället och få tala det nya språket är viktigt för att bli en del av det nya samhällets gemenskap. En kraftigt förbättrad och mer individualiserad sfi-undervisning som kombineras med praktik är en viktig del för att förbättra språkkunskaperna för dem som kommer nya till Sverige.

16. Sfi för invandrarkvinnor (punkt 13) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub557 yrkande 2 och

2002/03:Sf226 yrkande 12.

Ställningstagande

Kvinnor som invandrat till Sverige från kulturer där deras frihet är kraftigt beskuren lever efter hitkomsten ofta isolerat och avskuret från det svenska samhället. För att ge dessa kvinnor möjlighet till större sociala kontakter är det viktigt att de lär sig svenska och får möjlighet att arbeta. Möjligheterna för invandrarkvinnor att få svenskundervisning måste förbättras. En metod som visat bra resultat är att kombinera barngrupper med mammagrupper i svenskundervisningen.

17. Sex- och samlevnadsfrågor i sfi (punkt 14) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub280,

2002/03:Ub474 och

2002/03:Sf289 yrkande 4.

Ställningstagande

Ett av de mest centrala områdena i en människas liv är de som rör nära relationer med andra människor, däribland sexualitet. Att kvinnor och män skall ha samma rättigheter och skyldigheter på alla livets områden är en självklar utgångspunkt. Att kvinnor liksom män skall äga rätten till sitt eget liv, sin egen kropp och sin egen sexualitet är enligt internationella konventioner lika

självlärt. Att förstå hur det svenska samhället generellt sett resonerar i dessa frågor är av stor vikt för att känna delaktighet och förstå det samhälle man lever i. Därför är det viktigt att det i sfi-undervisningen ingår undervisning om sexualitet och samlevnad inklusive jämställdhet.

18. Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper (punkt 16) – m

av Gunilla Carlsson i Tyresö (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:A321 yrkande 9,

bifaller delvis motion

2002/03:A239 yrkande 4

och avslår motionerna

2002/03:Ub429 yrkande 17 och

2002/03:Sf214 yrkande 12.

Ställningstagande

Den höga arbetslösheten bland invandrare utgör ett gigantiskt slöseri med mänskliga resurser. Alla som vill måste ges möjligheter att komplettera sina tidigare kunskaper. Det kan gälla språkkunskaper i svenska eller engelska respektive yrkeskunskaper inom exempelvis IT, elektronik och medicin. Formerna för validering av utländska utbildningar måste ses över och bli mer flexibla och trovärdiga.

19. Validering och komplettering av invandrares yrkeskunskaper (punkt 16) – fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c) och Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub429 yrkande 17,

2002/03:Sf214 yrkande 12 och

2002/03:A239 yrkande 4

och bifaller delvis motion

2002/03:A321 yrkande 9.

Ställningstagande

I dag översätts – valideras – invandrares kunskaper inför exempelvis högskolestudier. Det borde vara naturligt att detta sker även när det gäller den rena yrkeskompetensen, så att eventuella kompletteringar kan göras. Denna validering bör göras snabbt, så att invandraren kan gå direkt till kompletterande utbildning. En försöksverksamhet med validering har pågått i åtta kommuner. Det preliminära resultatet av försöket har visat att valideringen markant har ökat invandrares möjlighet att få arbete. Regeringen bör nu återkomma med förslag om ett nationellt kvalitetssäkrat system för validering.

20. Utbildning och kompetensutveckling med inriktning på entreprenörskap (punkt 17) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:N395 yrkande 17.

Ställningstagande

Den viktigaste konkurrensfaktorn i framtiden kommer att vara kunskap. Utbildningsnivån inom industrin förefaller generellt vara lägre i Sverige än i andra länder, bl.a. är andelen civilingenjörer i industrin låg. Bland små och medelstora företag verkar denna situation vara ännu mer alarmerande. Antalet utbildade forskare är oroande lågt. Utbildningen redan fr.o.m. grundskolan bör i högre utsträckning än i dag vara upplagd så att eleverna uppmuntras till ett entreprenöriellt förhållningssätt. Inom eftergymnasial utbildning kan man ha ett mer omfattande samarbete mellan näringslivet och utbildningsväsendet. Även på universitets- och högskolenivå är det viktigt med kurser och utbildningar inriktade mot företagande och entreprenörskap. Det finns ett stort behov av ett fungerande lärlingssystem, där lärlingsutbildningen knyts nära till det lokala näringslivet och där praktik varvas med teori redan från första terminen.

Ökade krav på flexibilitet i arbetslivet ställer också allt större krav på fortlöpande kompetensutveckling. Olika metoder för att stimulera såväl egen kompetensutveckling som utbildning inom arbetslivet måste prövas. En väg kan vara att införa utbildningskonton som innebär att arbetstagare och arbetsgivare ges möjlighet att, upp till en viss nivå, avsätta pengar till ett avdragsgillt konto. Under studietiden kan man ta ut pengar från kontot för att finansiera inkomstbortfallet. Det uttagna beloppet belastas då med inkomstskatt. För den enskilde innebär ett individuellt utbildningskonto en utmärkt möjlighet att ta ansvar för sin egen utveckling.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Värdegrunden (punkt 1) – kd

av Torsten Lindström (kd).

All utbildning måste bygga på en god etisk grund, en värdegrund. Den bör klargöras och praktiskt tillämpas i alla verksamheter. I den nuvarande läroplanen för de frivilliga skolformerna finns följande värdegrund fastlagd: Människors okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som den samhällsstödda vuxenutbildningen skall förvalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen skall vara icke-konfessionell (Lpf 94).

Vi anser att även all samhällsstödd vuxenundervisning bör bygga på denna värdegrund, eftersom den är bredare och mer grundläggande. Strategin för utveckling av vuxnas lärande talar om demokratiskt förhållningssätt och allas lika värde utan att förankra det i en etisk tradition.

2. Den eftergymnasiala yrkesutbildningen (punkt 5) – v

av Lennart Gustavsson (v).

Den framtida gymnasieskolan, som föreslås av Gymnasiekommittén, kommer att bredda elevernas kunskaper och öka deras generella kompetens. Arbetsmarknadens ökade krav på yrkeskunskap gör samtidigt att fler elever inte hinner bli färdigutbildade i gymnasiet. Det gäller såväl de teoretiska som de praktiska utbildningarna. Den eftergymnasiala utbildningen måste därför utvecklas för att möta både individernas och samhällets behov. Utbudet av eftergymnasiala yrkesutbildningar är i dag svåröverblickbart, inte minst beroende på de många olika former av utbildning som finns, påbyggnadsutbildningar inom komvux, s.k. kompletterande utbildning, kvalificerad yrkesutbildning (KY), yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH), kortare yrkeshögskoleutbildningar samt utbildningar vid folkhögskolor. Det behövs en översyn över dessa utbildningsformer och hur de är relaterade till varandra.

För det nationella och långsiktiga utbildningsbehovet i ett vitt perspektiv finns högskolan. Det är dock önskvärt med fler yrkesutbildningar inom högskolan. En intressant möjlighet är att bygga upp en yrkeshögskola genom att den yrkestekniska yrkeshögskoleutbildningen (YTH) nu breddas till att omfatta andra områden än teknik och kan leda fram till en yrkeshögskoleexamen.

De lokala och regionala behoven är oftast av en annan art och kräver oftast en annan form av utbildning än högskolan kan erbjuda. Många faktorer påverkar hur vuxenutbildningen skall utformas, exempelvis näringsstruktur och den offentliga sektorns storlek samt befolkningens sociala sammansättning och utbildningsnivå. Lokala och regionala behovsanalyser bör ligga till grund för hur de specialdestinerade statsbidragen skall fördelas. Det är särskilt angeläget att hastigt uppkomna och akuta situationer, som varsel och företagsnedläggningar, kan mötas med snabba utbildningsinsatser samt att flaskhalsar i systemet kan undvikas. För att tillgodose behov på längre sikt bör de regionala tillväxtprogrammen innehålla planer på långsiktiga vuxenutbildningssatser.

Vuxenutbildningen måste också vara tillgänglig för alla människor som har behov och intresse av den utbildning som kan erbjudas. Den fysiska eller geografiska tillgängligheten kan utvecklas t.ex. genom att man bättre utnyttjar lokala lärocentrum och förbättrar möjligheterna till distansutbildning. Det är också viktigt att det finns utbildningar för dem som saknar formell behörighet eller önskar studera under en alternativ pedagogik.

3. Hantverksutbildning (punkt 7) – kd

av Torsten Lindström (kd).

Många hantverkaryrken håller på att dö ut. Av de i dag verksamma hantverkarna har många uppnått pensionsåldern, och återväxten i dessa yrken är liten eller obefintlig. Kristdemokraterna har i en motion (2002/03:Ub272), som kommer att behandlas i ett senare betänkande, framhållit att lärlingsutbildning kan bidra till en lösning av detta problem.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Ub201 av Inger René och Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konkurrensutsättning av svenskundervisning för invandrare.

2002/03:Ub236 av Cristina Husmark Pehrsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att snarast inrätta en lärlingsutbildning och en yrkeshögskola i syfte att värna och trygga hantverksutbildningarna.

2002/03:Ub244 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även vuxenutbildning bör kunna erbjudas av fristående utbildningsenheter.

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad flexibilitet i svenskundervisningen för invandrare och införande av sfi-peng.

2002/03:Ub259 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om behovet av postgymnasial yrkesutbildning som inte kräver allmän högskolebehörighet.

2002/03:Ub267 av Yvonne Andersson och Sven Brus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utredning om hur utbildningssystem skall anpassas till den allt äldre befolkningen i Europa.

2002/03:Ub274 av Tobias Krantz (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättande av svenska yrkes- eller fackhögskolor (colleges).

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en lämplig lokaliseringsregion för en av dessa yrkes- eller fackhögskolor (colleges) skulle vara Jönköpings län.

2002/03:Ub280 av Inger René m.fl. (m, fp, kd, v, c, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sex- och samlevnadsfrågor i sfi-undervisningen.

2002/03:Ub287 av Yvonne Andersson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning av yrkesförare.

2002/03:Ub323 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa svenska fackhögskolor ("colleges").

2002/03:Ub363 av Ann-Kristine Johansson och Helena Zakariasén (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över regelverket för KY-utbildningar så att entreprenörsutbildningar möjliggörs.

2002/03:Ub375 av Margareta Andersson och Birgitta Carlsson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att permanenta KY-utbildningarna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anpassa regelverket för KY-utbildningarna så att de i än högre grad passar de lokala behoven.

2002/03:Ub429 av Sofia Larsen m.fl. (c):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ha ett mer flexibelt system för att kunna anpassa KY-utbildningar efter behov på den lokala arbetsmarknaden.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att göra en översyn och en samordning av de eftergymnasiala yrkesutbildningarna.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett nationellt kvalitetssäkrat system för validering.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en lagstadgad rätt att delta i gymnasial vuxenutbildning.

2002/03:Ub448 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av en yrkeshögskoleutbildning.

2002/03:Ub466 av Kerstin Kristiansson Karlstedt och Göran Norlander (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vuxenutbildning.

2002/03:Ub474 av Carina Hägg och Birgitta Ahlqvist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att samlevnads- och jämställdhetsfrågor ingår i sfi-undervisningen.

2002/03:Ub490 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vuxnas rätt till utbildning motsvarande gymnasienivå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om friskolor inom vuxenutbildningen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om värdegrunden för vuxenutbildningen.

2002/03:Ub527 av Carin Lundberg och Karl Gustav Abramsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av höjd utbildningsnivå i hela landet.

2002/03:Ub555 av Luciano Astudillo (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenska för invandrare.

2002/03:Ub557 av Viviann Gerdin m.fl. (c, m, fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad språkundervisning i svenska för invandrarkvinnor.

2002/03:Sf214 av Birgitta Carlsson m.fl. (c):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att sfi-undervisningen skall kombineras med praktik vid arbetsplatser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om snabbare validering av flyktingars kunskaper.

2002/03:Sf226 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förbättra svenskundervisningen för invandrare.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheterna till svenskundervisning för invandrarkvinnor bör förbättras.

2002/03:Sf289 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sfi-undervisning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sex- och samlevnadsutbildning införs i sfi-undervisningen.

2002/03:Sf332 av Sten Tolgfors m.fl. (m):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bristerna i den nuvarande sfi-undervisningen.
16. Riksdagen begär att regeringen låter utreda orsakerna till sfi-undervisningens svaga resultat i enlighet med vad som anförs i motionen.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av sfi-check som ger möjlighet till individuell anpassning av undervisningen.

2002/03:Sf334 av Sven Brus m.fl. (kd):

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sfi-undervisning bör förekomma på flera olika nivåer och att möjlighet att läsa sfi på högskolenivå bör finnas.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kombinera svenskundervisning med praktik-, lärlingsplats eller arbete.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om yrkesspecifik språkundervisning.

2002/03:Sf336 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om reformering av sfi.

2002/03:MJ487 av Jan Andersson m.fl. (c):

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad tillgänglighet av vuxenutbildning inom lantbrukssektorn.

2002/03:N395 av Alf Svensson m.fl. (kd):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning och kompetensutveckling samt behovet av inriktning på företagande och entreprenörskap.

2002/03:A239 av Margareta Andersson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om rätt till utbildning motsvarande gymnasienivå.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att validera utländska utbildningar och erbjuda fortbildning för att invandrare skall kunna praktisera sina kunskaper i Sverige.

2002/03:A321 av Anders G Högmark m.fl. (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en flexibel yrkesskoleutbildning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompletterande utbildning för invandrare.